

LA CONVIVÈNCIA A LES ESCOLES I EL VIH/SIDA

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Conselleria d'Educació i Cultura
Direcció General d'Ordenació i Innovació

**ASSOCIACIÓ DE LLUITA ANTISIDA
DE LES ILLES BALEARS**

Introducció

La manca de coneixement crea por i angoixes injustificades que sovint generen sentiments d'inseguretat i d'alarma, de rebuig i marginació. Tot això pot provocar situacions d'injustícia i malestar dins la societat.

L'escolarització d'infants portadors del VIH/SIDA és un fet que no queda exclòs d'aquesta tendència i que preocupa les famílies i el professorat.

La manera d'abordar el VIH/SIDA a l'escola no pot basar-se en prejudicis no fonamentats, sinó en una informació correcta, avalada per una base científica, que garanteixi, per una banda, una educació per a la salut i, per l'altra, el dret de tots els infants a l'educació.

És per això que consideram necessari que el professorat dels centres educatius compti amb una informació suficient que li permeti intervenir de forma adient.

Aportam, doncs, el document *La convivència a les escoles i el VIH/SIDA*, que ha elaborat l'Associació de Lluita AntiSIDA (ALAS), en què s'explicita quines són les vies de transmissió reals d'aquesta malaltia i quines són les mesures de prevenció que s'han d'aplicar en la comunitat escolar.

La informació que inclou té com a objectiu que els professionals de l'ensenyament reflexionem sobre el tractament dels temes de salut amb la població escolar, a fi de prendre —i integrar-les en la dinàmica escolar— les mesures necessàries.

És tasca de l'escola incorporar en les programacions el contingut transversal de l'educació per a la salut, que inclou un concepte positiu de salut com també unes actituds ajustades davant les malalties.

El VIH/SIDA és una malaltia present en la nostra societat i com a tal n'hem de conèixer els hàbits preventius adients, i desenvolupar la solidaritat amb els malalts. Cal deixar clar que és una malaltia greu, però que les vies de transmissió estan molt definides, la qual cosa permet assolir hàbits

preventius i, per tant, facilita la convivència amb les persones malaltes a l'escola.

Com podreu veure en el document que us presentam, les mesures preventives del VIH/SIDA en el marc escolar són les mateixes que s'han de prendre per a qualsevol altra malaltia. Consideram això especialment important ja que evita alarmes o sentiments d'inseguretat davant l'escolarització d'infants portadors del VIH/SIDA. A més, facilita acceptar el dret a la confidencialitat de les persones malaltes.

Cal que el professorat, com a agent de salut de l'escola, col·labori a donar informació sobre la SIDA d'una manera correcta i adequada a l'edat de cada infant, com també a crear actituds i hàbits saludables davant aquesta problemàtica.

Però és especialment important vetlar també per la coherència entre el que explicitam en activitats directament relacionades amb l'educació per a la salut i els valors que es traslladen a altres situacions de forma indirecta.

La complexitat de l'acte educatiu no permet treballar els objectius de forma aïllada, perquè, malgrat que explícitament ens referim a un sol aspecte, sempre es trasllada de forma implícita una gran quantitat d'informació, d'actituds i valors, que —com sabem— els infants i joves capten tan bé com els explícits.

Així, consideram important que els agents educatius no sols tinguin una informació correcta, sinó que és necessari que aquesta informació permeti desenvolupar actituds coherents.

Us encoratjam a la lectura del document ja que l'esforç de les famílies, de la societat i dels professionals de l'ensenyament permetrà una millora de qualitat de vida de totes les persones.

**Direcció General d'Ordenació i Innovació
Conselleria d'Educació i Cultura**

1. Presentació

L'Associació de Lluita AntiSIDA de Balears (ALAS) es dirigeix al professorat de les Illes Balears amb l'objectiu d'oferir una correcta i adequada informació sobre el VIH/SIDA a fi de fomentar comportaments preventius, responsables i solidaris envers les persones afectades.

L'acceptació de persones afectades pel virus de la SIDA no es planteja tan sols en el medi escolar, sinó també en els serveis sanitaris i en la societat mateixa. S'observa la tendència a marginar aquestes persones per un excés de por no justificada.

Aquesta por és sovint fruit d'una manca d'informació. De vegades es rebutgen les persones per por que pertanyin a determinats grups socials que pateixen per si mateixos certa discriminació (homosexuals, toxicòmans, fills de toxicòmans, prostitutes, etc.).

Per això és molt important, d'una banda, disposar de la màxima informació i, d'una altra, reflexionar i examinar les pròpies actituds davant els problemes que suscita aquesta malaltia. El professorat pot tenir les seves opinions personals, que no han d'influir en la seva actitud professional, ja que ha de ser molt conscient de la seva responsabilitat social com a persona educadora.

Així, el professorat pot ser un punt de referència per a altres persones de la comunitat escolar, perquè dóna una informació rigorosa sobre els perills reals de la SIDA i contribueix a desenvolupar-ne, al seu centre, les mesures preventives.

2. Aspectes generals de la malaltia

- Què és el VIH/SIDA?

La paraula SIDA correspon a les inicials de la síndrome d'immunodeficiència adquirida.

SIDA:

S (síndrome)	Conjunt de símptomes i de signes que caracteritzen una malaltia.
I (d'immuno) D (deficiència)	Debilitament important del sistema immunològic, que és el responsable de les defenses del nostre cos
A (adquirida)	No hereditària, sinó causada per un virus

Quan el VIH (virus d'immunodeficiència humana) entra en el nostre organisme ataca el sistema de defenses i destrueix progressivament les cèl·lules que s'encarreguen de defensar-lo de les malalties, de manera que deixa l'organisme exposat a infeccions greus. Amb el temps, en haver-se debilitat el sistema immunològic, la persona infectada comença a patir una sèrie de malalties conegudes en el seu conjunt amb el nom de SIDA.

Quan una persona s'infecta amb el VIH es diu que és portadora del virus de la SIDA o seropositiva, i encara que no hagi desenvolupat la malaltia, sí que pot transmetre el virus a altres persones.

- Vies de transmissió

El virus de la SIDA es troba en tots els fluids de l'organisme de la persona seropositiva o portadora del VIH: sang, saliva, semen, líquid preejaculatori, secrecions vaginals, llàgrimes, orina, llet materna, etc.; però els únics capaços de transmetre el VIH en quantitat suficient per infectar una altra persona són **la sang, el semen, el líquid preejaculatori, les secrecions vaginals i la llet materna**. La resta dels fluids poden contenir VIH, però en quantitat insuficient per infectar una segona persona.

La transmissió es produeix quan la sang, el semen, el líquid preejaculatori, el flux vaginal i la llet materna d'una persona seropositiva o malalta de SIDA entra en el corrent sanguini d'una altra persona.

Per tant, les vies de transmissió són:

1. Via sanguínia

La transmissió té lloc quan la sang infectada entra en el corrent sanguini d'una altra persona. Es requereix una quantitat mínima de sang per infectar-se.

Això pot ser perquè:

- Dues ferides, obertes i amb sang, una d'una persona seropositiva i l'altra d'una altra persona entren en contacte.
- S'han compartit agulles (tatuatges, *piercing*, etc.), xeringues, objectes tallants i punxants i estris personals (fulles d'afaitar, raspall de dents, etc.) contaminats pel VIH.

Com prevenir-ne la infecció? No s'han de compartir agulles, xeringues, objectes tallants i punxants i estris personals (fulles d'afaitar, raspall de dents, etc.) contaminats, ni qualsevol altre material per punxar-se. S'ha d'utilitzar una xeringa nova per a cada injecció. Evitar el contacte amb ferides obertes i sagnants.

2. Via vertical (transmissió de mare a fill)

Una dona seropositiva té entre un 20 i un 50% de possibilitats de tenir un fill infectat. Pot transmetre el virus per via sanguínia durant l'embaràs (a través de la placenta) o pel canal del part. A través de la llet materna també es pot transmetre el virus.

Com prevenir-ho? És una decisió de la mare continuar amb l'embaràs, o bé interrompre'l. En el cas de continuar amb l'embaràs, és important que la mare segueixi un tractament específic per a dones seropositives embarassades, amb l'objectiu de disminuir el risc d'infecció.

També constitueixen mesures de prevenció: el part per cesària i no donar de mamar a l'infant.

3. Via sexual

En la via sexual, la transmissió del VIH es produeix quan les relacions que s'indiquen a continuació es duen a terme sense protecció: **penetració vaginal, anal o oral**. La transmissió es realitza a través del contacte de fluids: **sang/sang, sang/semen (i líquid preejaculatori) o secrecions vaginals**.

Durant les pràctiques sexuals, normalment es produeixen petites lesions o ferides microscòpiques a la vagina, al penis o l'anus. A través d'aquestes petites obertures el virus pot passar a la sang. Amb una sola pràctica sexual de risc n'hi pot haver prou per transmetre el VIH.

Com prevenir-ho? Utilitzant el preservatiu (masculí o femení) a les relacions sexuals amb penetració (vaginal, anal o oral). Està demostrat que els preservatius impedeixen la transmissió del VIH.

- Com no s'infecta?

Els diferents estudis epidemiològics han permès demostrar que no hi ha cap evidència d'infecció en els casos següents:

-Contactes socials: El virus de la SIDA no s'encomana per contacte casual. Els contactes socials habituals amb adults o infants infectats, com ara als llocs de treball, **a l'escola**, als llocs públics (transports, restaurants, piscines, vàters, etc.), no comporten risc d'infecció. El virus de la SIDA no es transmet per l'aire, a partir de les gotetes que llançam quan parlem, esternudam o tossim, ni tampoc pels objectes, fins i tot, els utilitzats per beure o menjar.

- Convivència: La convivència amb un adult o infant infectat no comporta cap risc d'infecció llevat que s'hi mantinguin determinades relacions sexuals sense protecció o que es comparteixin instruments contaminats amb sang, sobretot, xeringues i agulles.

3. El virus de la SIDA i la comunitat escolar

- L'infant infectat

Tal com hem esmentat anteriorment, la convivència i els contactes socials habituals amb infants i joves infectats no comporten cap risc d'infecció. De fet, en tots els estudis realitzats fins ara no s'ha comprovat mai la transmissió de la SIDA en nins i nines i adults que conviuen amb persones infectades, ja sigui a l'escola o a la família.

Si se segueixen sempre les mesures higièniques que s'han de prendre per evitar la transmissió de qualsevol infecció a l'escola, no solament del VIH (*Vegeu el punt 4 - Mesures preventives en el medi escolar*), l'assistència de l'infant infectat no ha de suposar cap risc per a la resta de la classe ni de l'escola. La relació amb els altres infants és beneficiosa per a ell i no ha de ser objecte de separació a causa de la infecció.

- Activitats que no presenten risc

Qualsevol activitat habitual a l'escola es pot desenvolupar sense risc. Així, com a exemple, indicam a continuació activitats en què pot participar un nin infectat, que no es consideren perilloses:

- Compartir llapis, joguets, instruments musicals, coberts, roba o altres objectes.
- Realitzar exercicis físics (gimnàstica, natació, etc.).
- Utilitzar els mateixos lavabos i dutxes.
- Les besades i abraçades.
- La tos i els esternuts.
- Les mossegades i esgarrapades.

4. Què cal fer a l'escola?

- Mesures preventives en el medi escolar

El virus de la SIDA és sensible als desinfectants habituals.

Així, les mesures preventives que cal prendre en el medi escolar per evitar la transmissió de la SIDA són les mateixes que se segueixen amb qualsevol alumne, sigui aquest seropositiu o no. No són específiques de la SIDA i **s'haurien de seguir sempre a l'escola, tant si es planteja el problema concret d'un infant infectat com si no**. Hem de tenir en compte que hi pot assistir una persona (sigui membre de l'alumnat o del professorat) portadora del VIH asimptomàtica de la qual no es tengui informació sobre el seu estat serològic.

➤ Higiene personal

No s'han de compartir objectes que hagin pogut estar contaminats amb sang (màquines d'afaitar, raspalls de dents, tallaungles, etc.). Aquests objectes són d'ús personal i aquesta és una norma bàsica d'higiene.

➤ Higiene general

Per fer la neteja general de l'escola cal utilitzar aigua i lleixiu (una part de lleixiu per cent d'aigua o bé un tassó de lleixiu en un pool d'aigua). Cal canviar sovint aquesta aigua.

Les taques de sang sobre objectes, roba, superfícies o terra es netejaran, primer, amb aigua i sabó i, després, amb una solució més concentrada de lleixiu domèstic (una part de lleixiu per 10 d'aigua o bé, un tassó de lleixiu per cada litre d'aigua), que es deixarà actuar durant un temps de 15 a 30 minuts.

Les persones encarregades de la neteja s'hauran de protegir qualsevol tipus de ferida oberta, amb tiretes, benes o guants de goma que no estiguin esquinçats.

➤ Desinfecció de les ferides amb sang

La desinfecció de les ferides amb sang és igual per a qualsevol infant o adult. Es netejarà la ferida amb aigua i sabó i, llavors, s'empraran els desinfectants habituals. Com a mesura de protecció, les persones que curen una ferida sempre han de dur guants de làtex.

És important actuar sempre de la mateixa manera i prendre les mateixes precaucions amb tots els infants, així podrem estar segurs de prevenir qualsevol malaltia que es transmeti per la sang.

Per tal de poder efectuar la cura convenientment, cal que la farmaciola de l'escola estigui en condicions higièniques correctes i amb el material adequat.

- Críteris d'actuació de l'escola

➤ Confidencialitat

El dret a l'honor, a la intimitat personal i a la pròpia imatge són drets protegits per l'article 18 de la Constitució Espanyola i la Llei Orgànica de 5 de maig de 1982.

Tot i que hem vist que tant l'alumnat com el personal escolar afectats poden assistir a l'escola sense que això suposi un risc per als altres, la realitat és que les persones infectades o malaltes han d'afrontar, a més dels problemes causats per la malaltia, els derivats de l'aïllament i la discriminació social a què són sotmesos. Aquesta discriminació arriba en alguns casos a afectar les persones que hi conviuen. L'escola no n'és una excepció.

Per aquest motiu és fonamental que es **respecti estrictament la confidencialitat sobre les persones afectades** pel virus de la SIDA. Si per un motiu o altre arriba a l'escola informació sobre l'estat de salut d'un nin o una nina afectats pel virus de la SIDA, s'ha de

procurar no difondre la identitat del cas per tal d'evitar els efectes indesitjables que això pot comportar per a l'infant i els seus familiars.

Atès que **les mesures preventives de la transmissió dels virus a l'escola s'han de prendre sempre, amb tothom**, i no només per a la SIDA, no cal conèixer l'estat de salut respecte a la SIDA de l'alumnat i personal escolar. És a dir, no està justificat investigar de forma sistemàtica o ocasionalment la possible infecció pel virus de la SIDA.

A més, cal tenir en compte que el resultat negatiu de l'anàlisi no ens garanteix que aquesta persona no pugui infectar-se més endavant o no pugui estar infectada, cosa que remarca la inutilitat de conèixer qui és positiu o no en un moment concret com a mesura de prevenció.

- Educació per a la salut de l'escola

Tenint en compte que el nombre d'escoles amb nins i nines infectats està augmentant i que possiblement en els pròxims anys continuarà aquesta tendència, cal que el professorat, com a agent de salut de l'escola, col·labori a donar informació sobre la SIDA d'una manera correcta i adequada a l'edat de cada alumne/a, i també a crear actituds i hàbits saludables davant aquesta problemàtica.

Els infants en edat escolar poden tenir necessitat d'informació sobre la SIDA, ja que forma part del seu medi. Cal deixar-los clar que és una malaltia greu, però que no es transmet per "contactes casuals", la qual cosa pot produir ansietat sobre la malaltia. Es pot donar el cas d'infants que tinguin familiars o amics afectats; en aquest cas convé evitar, amb una bona informació, que els companys els neguitegin amb aquest tema.

5. On podem consultar?

Davant d'un dubte, allò que convé és consultar-lo amb el metge o algun servei sanitari.

També podeu consultar a:

- ASSOCIACIÓ DE LLUITA ANTISIDA (ALAS)
Plaça del Cardenal Reig n. 4, 1r A. 07004 Palma
Telèfon d'informació d'ALAS: 971 715 566
TEL./FAX secretaria: (971) 714 488
TEL. d'informació VIH/SIDA: (971) 715 566
Correu electrònic: alas@autovia.com

- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA. Direcció General d'Ordenació i Innovació. Servei d'Innovació. Promoció Educativa. Telèfon 971 176 500

- CONSELLERIA DE SANITAT I CONSUM. Direcció General de Salut Pública i Participació. Secció de Programes Sectorials. Telèfon 971 176 868.